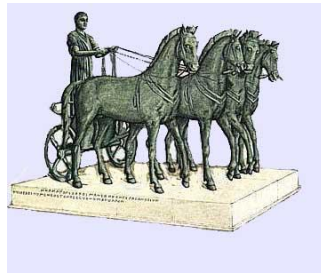

השוואה: הרכב מדלפי ו-המתאבק היושב

לפנינו שני פסלי ברונזה שנוצרו בהפרש של זמן, כאשר המתאבק היושב מאוחר יותר במאה שנים לפחות מהרכב מדלפי. שניהם מתארים דמויות של ספורטאים שנמצאים בהפסקה, ברגע של מנוחה בפעילותם הספורטיבית והאינטימיות האישית היא מכנה משותף ביניהם. הרכב מדלפי הוא ספורטאי צעיר על פי מראהו ועמידתו הזקופה ואילו המתאבק היושב הוא איש מבוגר שגופו כבר ניזוק משנות היאבקות והוא נמצא במצב לא של היאבקות אלא של קריסה. במבט ראשון קל לזהות הבדל מהותי ביניהם מבחינת התפיסה האמנותית/אנושית – המתאבק היושב הוא בראש ובראשונה פסל של אדם. הוא אנושי, יש לו הבעה ברורה ובולטת בפניו וכל הפרטים בגופו חשופים וברורים גם אם אין הם יפים במיוחד. הרכב מדלפי, לעומתו הוא פסל ייצוגי וציבורי ומקרין מיומנות צבאית-מקצועית ושלמות גופנית. כדי להבחין בהבעה, בחיוך הדק של הרכב, יש להתקרב ולחפש אותה בפניו. אצל המתאבק, ההבעה היא הראשונה להיראות. זו היא בין היתר תוצאה של הקומפוזיציה, שכן המתאבק הוא הדמות היחידה ביצירה ואילו הרכב הוא חלק מסצנה המתארת תחרות מרכבות שנערכה בשנת 478 לפני הספירה. דמותו של הרכב היא היחידה ששרדה מתוך מערך ובו מרכבה רתומה לארבעה סוסים. מה שנותר הוא הרכב האוחז בידיו את המושכות. עלינו לדמיין את היתר כך:

פסלו של המתאבק נועד למסור רגע של רגיעה, של מנוחה אינטימית עבור הספורטאי המשתתף בתחרות היאבקות לפני קהל, אירוע בידורי נפוץ בתרבות היוונית. הוא מביט כלפי מעלה, מבט שיוצר ציפייה להמשך או רצון אצל הצופה להבין אל מה בדיוק הוא מביט. פסלו של הרכב נועד למסור רגע של נצחונם של הספורטאי (כנראה שהיה זה פוליזאלוס מגלה שהשתתף בתחרות מרכבות שהתקיימה במסגרת המשחקים הפיתיים בשנת 478 לפני הספירה בדלפי). הפסל מנציח את הרגע בו המנצח עומד על מרכבתו לפני הקהל מייד לאחד שניצח בתחרות. זהו איש צעיר ויפה תואר על פי תלתליו המפוסלים לפרטי פרטים. הוא עומד זקוף ומשדר עוצמה וגובה (רכבי מרכבות לתחרויות נבחרו בין היתר על פי גובהם). הבעת פניו אף היא הבעה של חוזק וכוח, הוא לא מחייך ולא נראה שמח בשל נצחונם אלא מתייחד עם עצמו ועם נצחונם בצניעות. הפסל הוא אחד מפסלי הברונזה היוונים המעטים בהם שרדו עיני הזכוכית ופרטי העפעפיים והשפתיים שעשויים מנחושת. הפסל בגודל טבעי וטכניקת הפיסול בברונזה טיפלה בפרטי פרטים בלבשו של הרכב שהיה חלק חשוב בהופעה הייצוגית של הספורטאי. החוקרים סבורים שלראשו של הרכב היו גם סרטים שהיו עשויים מכסף.

אצל המתאבק היושב, הלבוש אינו מרכזי בהבנת הדמות, אלא הדגש מושם דווקא על הכפפות, על הפצעים ועל העייפות הגדולה המתבטאת בהוויית הפסל. תפיסה אמנותית אנושית זו מתאימה לרעיונות הסטואיים שהעלו על נס את האנושיות, את היותו של אדם אדם, גם אם הוא עבד או נחות מסיבה אחרת. כך כתב על הפסל מיכאל אבי-יונה: "פסל ברונזה של מתאגרף זקן הנח מעמלו, מראה כי באמנות ההלניסטית זכה ליחס אוהד אפילו איש שהוא לכאורה התגלמותו של כוח שכולו גשמי ואין בו זכר לרוחניות. הגוף הוא בעל שרירים חזקים ואיברים גסים. ניכרים בגופו סימני חבלות מידי יריבו. פיו פתוח, כי אפו שבור והנשימה קשה עליו — אולם על אף העייפות והגסות שבדמות זו, ידע האמן להעריך את אומץ לבו ואת רוחו שאינה חתה של המתאגרף. עם כל העלבון והאכזריות שבפסל זה, מפעמת אף בו רוח האחוזה האנושית" (אבי יונה, 1969, עמ' 172).

הפסל של המתאבק הוא מעט גדול מגודל טבעי, אבל מאד משכנע למרות זאת. האיש שחוק אך חזק, יפה תואר למרות הנזקים שנגרמו לגופו. דמות אנושית ריאליסטית, כמו הרכב מדלפי שגם הוא

ראליסטי, אך רב כאמור ההבדל. הרכב מדלפי הוא ייצוג קלאסי של שלמות גופנית וערכית, של אידאל הספורט כמבטא גבריות ועוצמה. המתאבק הוא ייצוג קלאסי של רוח האדם. עוטה כסיות לידיו, אוסף כוחות להמשך חייו, לא מתייאש ולא מוותר. גם זהו נצחון: נצחון הרוח גם אם לא נצחון בתחרות הספורט דווקא. הפסל שייף את הברונזה וטיפל בה על ידי כימיקלים כך שהיא תשקף ככל האפשר את צבע גופו של המתאבק והוסיף נחושת לשפתיים ולפטמות כדי שייראו אדמדמות, וגם הדם הנוזל מהפצעים בברכיים צבוע בנחושת אדומה. מכה כהה תחת העין בברונזה כהה יותר משלימה את התמונה הנוגעת ללב של פסל חי. כמו לפסלו של הרכב, גם לפסל זה היו עיני זכוכית או שיש אך הן לא שרדו וגם הוא מעוטר בצמידים לידיו, גמו סרטי הראש של הרכב. זהו פסל של קיום אנושי בסיסי, של רוח האדם אל מול תלאות החיים.

שני הפסלים נעשו ביד אמן ששלט ברזי הפיסול בברונזה והכיר את הטכניקות הפיסוליות של התקופה. אבל, התפיסה האמנותית שונה באופן מהותי בין שניהם. רגע של אינטימיות פרטית אנושית, אל מול רגע של אינטימיות פומבית אנושית. ההבדל בין התפיסות משליך על הקומפוזיציה ועל הטכניקה ומכונן את רוח הפסלים. המתאבק היושב הוא יחיד והוא מרכז היצירה. הרכב מדלפי הוא חלק מסצנה, מאירוע חברתי- ספורטיבי. כמותו היו עוד רבים באותה תחרות, אך הוא המנצח ואותו בחר האמן להנציח כסמל ליכולות הפיזיות של האדם ולדבקו במטרה. המתאבק היושב הוא סמל ליכולתו של האדם להתמודד אל מול פגיעות פיזיות בכוח רוחו ורצונו. בשני הפסלים באים לידי ביטוי רעיונות אנושיים ותרבותיים באמצעות עבודה עם מתכות ואבנים- חומרים "מתים" (?) האומנים מחיים את החומר.